

Motorikas nepietiekamas attīstības saistība ar valodas un runas traucējumiem 5 gadus veciem bērniem

Vaida Kupše, Zane Tumševica

- ▣ Viens no uzdevumiem Valsts pētījumu programmā "Latviešu valoda" (Nr. VPP-IZM-2018/2-0002) ir izpētīt pirmsskolas vecuma bērnu latviešu valodas apguvi un cēloņsakarības, kas ietekmē šo procesu.
- ▣ Statistikas dati liecina, ka pirmsskolas izglītības iestādēs pieaug bērnu skaits ar nepietiekamu valodas attīstības līmeni vai runas un valodas traucējumiem. Tos novēro apmēram 40–50% audzēkņu (Lidaka, Stazdina, & Tomele, 2017; Trinīte, 2015 u. c.).
- ▣ Zinātniskajos pētījumos ir noskaidrots, ka bērniem trūkst fizisko aktivitāšu. Par to liecina arī Latvijā veiktie pētījumi.
- ▣ 2014. gadā veiktajā pētījumā (Pudule, Velika, Grīnberga, Gobiņa, & Villeruša, 2015), kurā piedalījās 11–14 gadus veci pusaudži, tika secināts, ka pietiekama fiziskā aktivitāte ir tikai 18,5% skolēnu. Mazkustīga dzīvesveida rezultātā ir iespējama motoro funkciju nepietiekama attīstība.
- ▣ Analizējot teorētiskās atziņas (Lobanova (Лобанова), 2014; Ivoškuvieni, & Garšviene, 2003 u. c.) un pētījumu rezultātus (Pieters u. c., 2011; u. c.), tika nolemts empīriski izpētīt bērnu motorikas attīstības līmeņa un runas/valodas traucējumu savstarpējo saistību.

Pētījuma mērķis:

izpētīt, vai bērniem ar runas un valodas traucējumiem ir vispārējās un smalkās motorikas nepietiekama attīstība.

Galvenie pētījuma uzdevumi:

1. Izpētīt teorētiskās atziņas un zinātniskos pētījumus par valodas, runas un motorikas traucējumiem, traucējumu izpausmēm, un to savstarpējo saistību.
2. Adaptēt latviešu valodā N. Ozerecka (*Н. И. Озерецкий*) vispārējās un smalkās motorikas testu.
3. Veikt pētījuma dalībnieku atlasī.
4. Veikt 5 gadus vecu bērnu lielās un smalkās motorikas prasmju pārbaudi.
5. Apkopot iegūtos datus, veikt datu statistisko apstrādi un rezultātu interpretāciju.

Pētījumā izmantotās metodikas raksturojums

- ▣ N. Ozeretska smalkās un vispārējās motorikas tests sastāv no 13 uzdevumiem.

- ▣ Smalkās motorikas testu veido 8 uzdevumi:
 - ▣ dinamiskā koordinācija;
 - ▣ kustību ātrums;
 - ▣ ar abām rokām vienlaicīgi izpildāmie uzdevumi.

- ▣ Vispārējās motorikas testu veido 5 uzdevumi dinamiskās un statiskās koordinācijas novērtēšanai.

Motoro funkciju vērtēšanas kritēriji

Kopējais (gan smalkās, gan vispārējās motorikas) uzdevumu skaits, kas jāizpilda bērniem vecumā no 4 līdz 6 gadiem:

- ▣ izpildīti 6 līdz 8 uzdevumi – norma;
- ▣ izpildīti 5 uzdevumi – vieglas pakāpes motoro funkciju nepietiekamība;
- ▣ izpildīti 4 uzdevumi – vidējas pakāpes motoro funkciju nepietiekamība;
- ▣ izpildīti 3 un mazāk – smagas pakāpes motoro funkciju nepietiekamība.

Pētījuma bāze un dalībnieki

- ▣ Sadarbībā ar Liepājas pilsētas un Nīcas novada pirmsskolas izglītības iestāžu logopēdiem, tika atlasītas trīs dalībnieku grupas:
 1. grupa – bērni ar valodas traucējumiem (n=15).
 2. grupa – bērni ar runas traucējumiem (n=15).
 3. grupa – bērni bez runas un valodas traucējumiem (n=15).

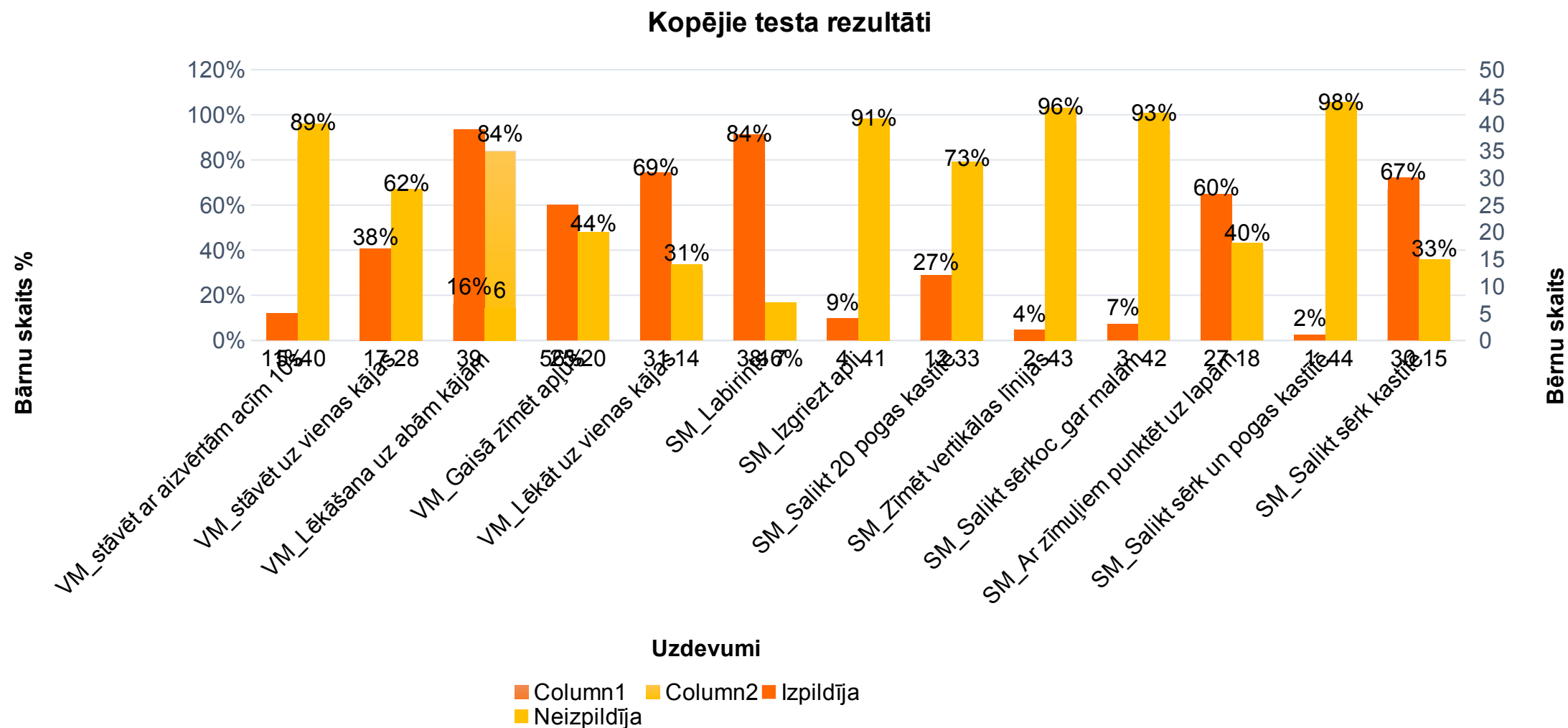
- ▣ Kopā pētījumā piedalījās 45 bērni: 23 meitenes un 22 zēni.

- ▣ Bērnu vidējais vecums 5;4 gadi.

Empīriskā pētījuma rezultāti

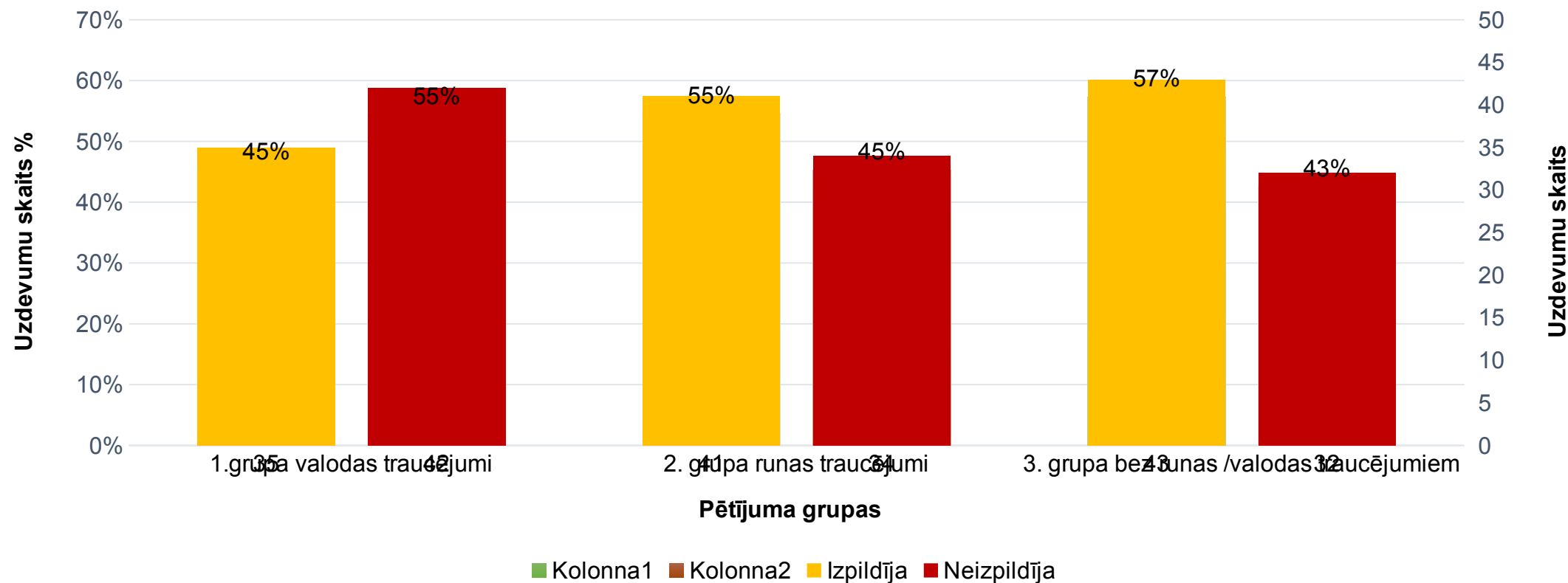
- ▣ Kopumā tika pārbaudītas 45 bērnu motoriskās funkcijas. Testēšana tika veikta laika posmā no 01.02.2019. – 30.03.2019.
- ▣ Testēšanas rezultātā tika noskaidrotas 5 gadus vecu bērnu motorikas attīstības pakāpes.
- ▣ Lai sasniegtu pētījuma mērķi un noskaidrotu runas un valodas traucējumu saistību ar motorikas attīstības līmeni, tika savstarpēji salīdzināti gan smalkās motorikas, gan vispārējās motorikas rādītāji starp pētījuma dalībnieku grupām.

Kopējie testa rezultāti

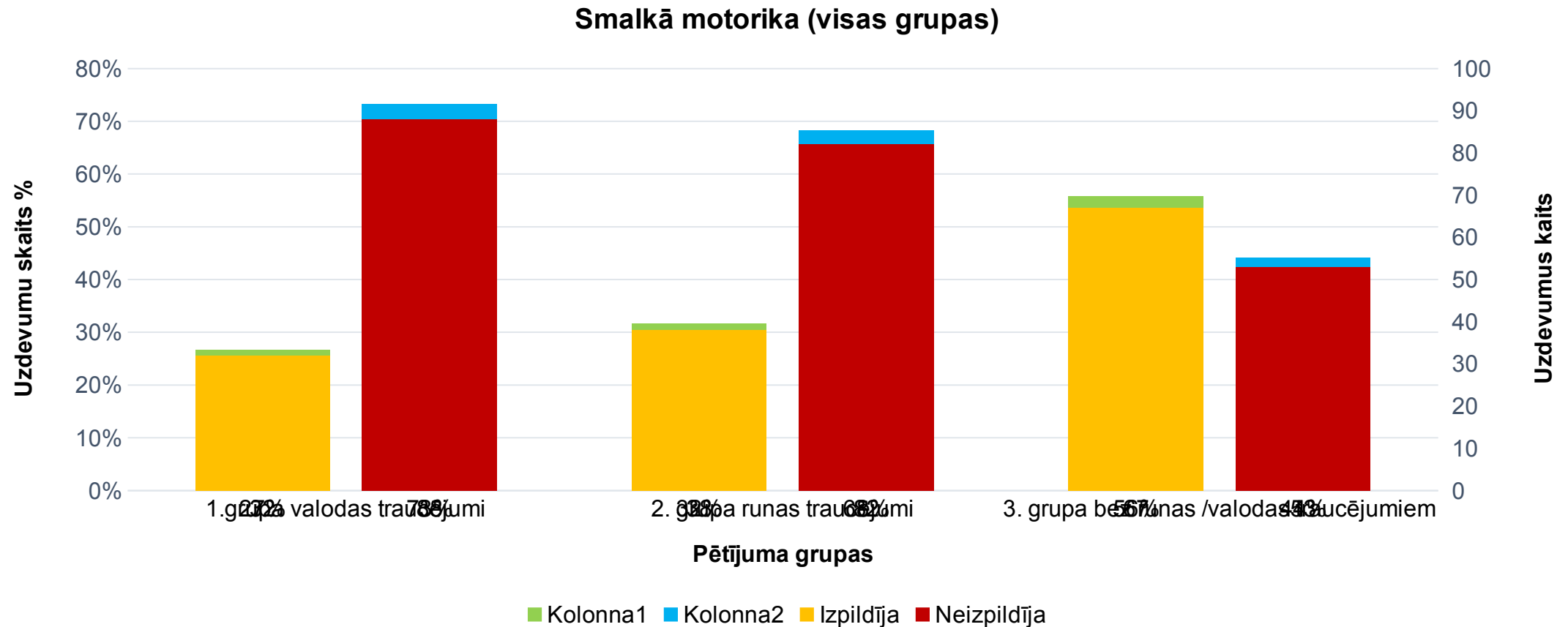

Vispārējās motorikas rezultātu salīdzinājums starp pētījuma grupām

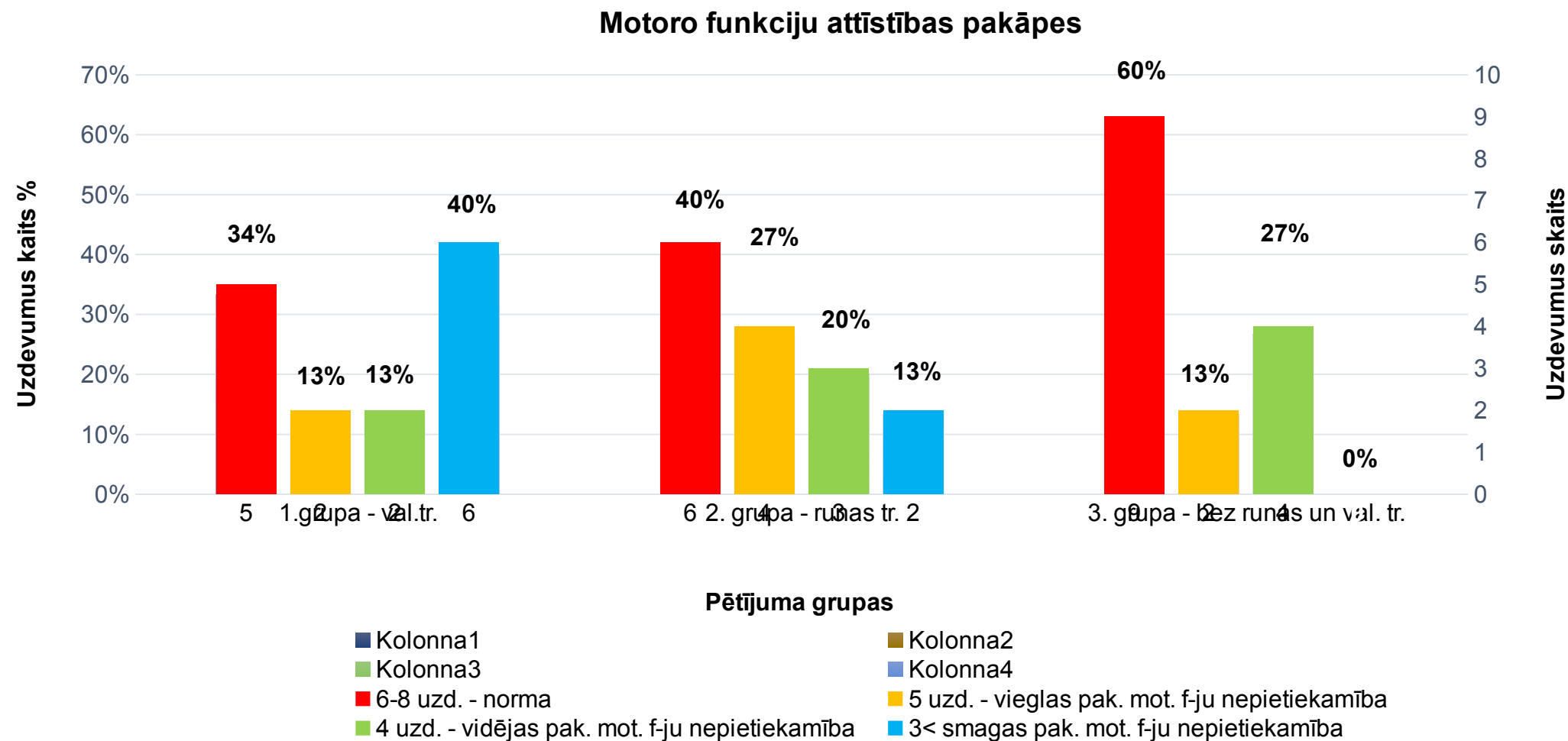
Vispārējā motorika (visas grupas)

Smalkās motorikas rezultātu salīdzinājums starp pētījuma grupām

Motoro funkciju attīstības pakāpju rezultāti

Kopsavilkums

1. Analizējot teorētiskās atziņas, tika konstatēts, ka vairāki autori (Jakubenko (O. Якубенко), 2002; Fiļičeva (Т.Б.Филичева), 1989; Lobanova (Н. Лобанова), 2014 u. c.) norāda uz valodas, runas un motorikas traucējumu savstarpējo saistību.
2. Valodas un runas traucējumu saistība ar motorikas traucējumiem zinātniskajā literatūrā tiek pamatota ar to, ka runas kustību un vispārējo kustību centru lokalizācija galvas smadzenēs atrodas blakus.
3. Pētījuma grupu vispārējās motorikas rezultātu salīdzinošā analīze parāda, ka no vispārējās motorikas uzdevumiem viszemākie rezultāti ir statistiskās koordinācijas uzdevumā, kas liecina par bērnu grūtībām izjust un kontrolēt savu ķermeni statistiskās pozīcijās.
4. Pētījuma grupu smalkās motorikas rezultātu salīdzinošā analīze parāda, ka viszemākie rezultāti ir bilaterālo darbību uzdevumā. Tas apliecina, ka bērniem ir vāji attīstīta acu-roku koordinācija un abu smadzeņu pusložu savstarpējā darbība vēl nav pietiekami saskaņota. Tas norāda, ka bērniem ir grūtības kustību plānošanā, secīgumā un roku pirkstu smalkajā motorikā.

Kopsavilkums

5. Vispārējās motorikas funkciju attīstība pētījuma dalībnieku grupām nav izteikti atšķirīga, tomēr pētījuma rezultāti parāda, ka bērnu grupā ar valodas traucējumiem izpildīto uzdevumu skaits ir procentuāli zemāks (45%) nekā neizpildīto uzdevumu skaits, savukārt bērnu grupā ar runas traucējumiem, kā arī bērnu grupā bez runas/valodas traucējumiem izpildīto uzdevumu skaits ir procentuāli augstāks (55% un 57%) nekā neizpildīto.
6. Vissmagākie smalkās motorikas rādītāji (27%) ir bērniem, kuriem ir valodas traucējumi. Tikai nedaudz augstāki (32%) tie ir bērniem ar runas traucējumiem, savukārt bērniem bez runas/valodas traucējumiem smalkās motorikas rādītāji salīdzinoši ir visaugstākie (56%). Tas norāda uz smalkās motorikas nepietiekamības saistību ar runas un valodas traucējumiem.
7. Pētījumā iegūtie dati apliecina smalkās motorikas attīstības līmeņa un runas/valodas traucējumu savstarpējo saistību, bet daļēji – vispārējās motorikas un runas/valodas traucējumu saistību.
8. Apkopojot teorētiskā un empīriskā pētījuma rezultātus, var secināt, ka gan ikdienā, gan vispārīzglītojošajās un logopēdiskajās nodarbībās ir regulāri jāiekļauj smalkās motorikas attīstīšanas uzdevumi, lai veicinātu runas un valodas attīstību, kā arī ir jāveicina pirmsskolas vecuma bērnu kopējais motorikas attīstības līmenis.

Jautājumi?